

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การสืบทอดอาชีพชาวนาในพื้นที่ ตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 2 ประการ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาถึงสถานการณ์การสืบทอดอาชีพชาวนา ของลูกหลานชาวนา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยและเหตุผลที่มีผลการตัดสินใจต่อการสืบทอดอาชีพชาวนา ของลูกหลานชาวนา

โดยปัจจัยส่วนบุคคลที่ศึกษาได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ผลการศึกษา รายได้ การประกอบอาชีพ ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว ระยะเวลาในการทำนา ของบิดามารดา การถือครองที่ดิน ต้นทุนการผลิต ผลผลิตและราคาข้าวที่ได้รับ รวมถึงสถานการณ์ต่อการตัดสินใจเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา

การเก็บข้อมูลส่วนบุคคล และสถานการณ์การสืบทอดอาชีพชาวนานั้น ผู้ศึกษาได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 วิธี คือ การศึกษาโดยใช้แบบสัมภาษณ์ จำนวน 40 ชุด นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาประมวลผลข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Window สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ สถิตินัย ค่าร้อยละ ค่าความถี่ และศึกษาเฉพาะกรณี จำนวน 2 กรณี ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของลูกหลานชาวนา

ในพื้นที่ตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายร้อยละ 77.5 เพศหญิง ร้อยละ 22.5 กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ มีผู้ที่อายุระหว่าง 25-30 ปี มากที่สุด ส่วนสถานภาพสมรสของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่แล้วร้อยละ 65 เป็นโสด รองลงมาคือ สมรสแล้ว ร้อยละ 35.0 ระดับการศึกษาและผลการศึกษา ส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา จากการแบ่งกลุ่มตามระดับผลการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีผลการศึกษาอยู่ในระดับ 2.51 ขึ้นไป และยังคงศึกษาอยู่ รองลงมาประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น ทำสวน ปลูกผัก จากการ

แบ่งกลุ่มตามระดับรายได้ พบว่า มีผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทและ 5,000 บาทขึ้นไปในระดับที่เท่ากัน

แต่ละครอบครัวประกอบด้วยสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย ประมาณ 3-5 คน ลูกหลานชาวนาส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับบิดามารดา โดยลักษณะของครอบครัวเป็นครอบครัวขยายมากกว่าครอบครัวเดี่ยว บิดาและมารดาของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังมีชีวิตอยู่ พบว่า บิดามารดาของกลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ยประมาณ 51 ปี จบการศึกษาในระดับ ประถมศึกษาปีที่ 4 และได้จัดลำดับที่ของบุตร พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นบุตรคนที่ 1 บิดามารดาของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก เป็นระยะเวลาเฉลี่ยประมาณ 21-30 ปี ด้วยเหตุนี้รายได้หลักของครอบครัวจึงมาจากการทำนา โดยเฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 5,000-10,000 บาท

ด้านพื้นที่เพาะปลูกข้าว พบว่าครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวโดยเฉลี่ยต่อครอบครัวประมาณ 24.75 ไร่ ผลผลิตข้าวที่ขายได้เฉลี่ยปีละ 42.52 เกวียน ผลผลิตข้าว ที่ราคาข้าวที่ขายได้ครั้งล่าสุด เฉลี่ยเกวียนละ 11,007 บาท เพิ่มขึ้นจากครั้งที่ผ่านมา เฉลี่ยเกวียนละ 2,301 บาท ในขณะที่ต้นทุนการปลูกข้าวของครอบครัวกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ค่าเช่านา ค่าปุ๋ยเคมี ค่ายาปราบศัตรูพืช ค่าจ้างแรงงาน และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ซึ่งเมื่อเฉลี่ยแล้ว ชาวนาบางส่วนให้ความเห็นว่า ถึงแม้ว่าราคาในปีนี้จะขายได้ราคาแพงกว่าปีที่ผ่าน ๆ มา แต่ราคาต้นทุนปลูกข้าวก็สูงขึ้นเป็นเงาตามตัว หลายคนมีความเห็นว่าหากเปรียบเทียบระหว่างราคาที่ผ่านมากับราคาข้าวในปัจจุบัน ชาวนาอยากที่จะขายข้าวในราคาเดิมมากกว่า ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อราคาข้าวสูงขึ้นเพียงเล็กน้อย แต่ปัจจัยและต้นทุนการผลิตเองกลับปรับราคาตัวเพิ่มสูงขึ้นมากกว่า สัดส่วนของข้าวที่เพิ่มขึ้นด้วยซ้ำไป จนชาวนาบางรายมีความเห็นว่าหากเปรียบเทียบกันระหว่างราคาที่ขายได้ครั้งล่าสุด กับราคาที่ขายได้ในปีที่ผ่าน ๆ มาการขายข้าวในหลายปีที่ผ่านมายังส่งผลให้ชาวนาเองได้รับรายได้หลังจากหักต้นทุนการผลิตแล้วมากกว่าการขายข้าวครั้งล่าสุดเสียอีก

อย่างไรก็ตามชาวนาเองก็ต้องอาศัยการปรับตัวเพื่อความสอดคล้องในการประกอบอาชีพอยู่ตลอดเวลา ทั้งด้านการปรับเปลี่ยนการใช้ปุ๋ยเคมี การหันมาใช้ปุ๋ยชีวภาพ ตลอดจนการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการปราบศัตรูพืชที่นับว่ายิ่งใช้สารเคมีมากขึ้นเท่าไร ศัตรูพืชก็ยิ่งปรับตัวและมีความทนทานต่อสารเคมีเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น

นอกจากนี้ได้ทำการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมในการทำนาของลูกหลานชาวนา พบว่า ร้อยละ 65.0 ของลูกหลานชาวนามีส่วนช่วยเหลือบิดามารดาทำนา และร้อยละ 35.0 ไม่มีส่วนช่วยเหลือบิดามารดาทำนา ถึงแม้ว่าตัวเลขดังกล่าวจะแสดงให้เห็นว่าลูกหลานชาวนาจะ

ยังคงมีส่วนในการช่วยเหลือบิดามารดาทำนาในสัดส่วนที่สูงกว่า แต่อย่างไรก็ตามเป็นเรื่องที่น่าวิตกว่าหากตัวเลขจำนวนหลังเพิ่มสูงขึ้นในอนาคตอันใกล้ก็จะส่งผลต่อการสืบทอดอาชีพชาวนาได้ไม่น้อย

ปัจจัยและเหตุผลที่มีต่อการตัดสินใจเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา

ในการศึกษาครั้งนี้ได้เลือกจัดกลุ่มปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อการตัดสินใจเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา เพื่อเปรียบเทียบและหาข้อสรุป ดังนี้

การศึกษาถึงปัจจัยด้านเพศกับการเลือกที่จะสืบทอดอาชีพชาวนา จากผลการศึกษาพบว่า เพศมีผลต่อการเลือกสืบทอดอาชีพ โดยเพศชายมีส่วนร่วมในการเลือกที่จะสืบทอดอาชีพชาวนามากกว่าเพศหญิง ทั้งนี้จากที่ได้กล่าวถึง ซึ่งอาจมีเหตุผลของข้อจำกัดทางสรีระและความคาดหวังของสังคมที่ต้องการให้ลูกผู้หญิงใกล้ชิดบิดามารดา เพื่อเรียนรู้และขัดเกลาให้เป็นตามอย่างของเพศหญิง บทบาทหน้าที่ที่จะต้องดูแลเอาใจใส่ครอบครัวจึงทำให้มีผลต่อการเลือกและการดำรงอยู่ในลักษณะตามบทบาทของสังคมที่คาดหวังไว้ ในขณะเดียวกันได้ศึกษาเปรียบเทียบเพิ่มเติมถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยดังกล่าวกับการตัดสินใจไม่เลือกที่จะสืบทอดอาชีพชาวนาซึ่งได้รับผลไปในแนวทางที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ เพศที่ไม่เลือกที่จะสืบทอดอาชีพชาวนามากที่สุดคือ เพศหญิง ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัจจัยด้านเพศมีผลต่อการตัดสินใจสืบทอดอาชีพชาวนา

การศึกษาถึงปัจจัยด้านอายุ กับการเลือกที่จะสืบทอดอาชีพชาวนา ซึ่งจากการศึกษาโดยการแบ่งกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวออกเป็น 2 กลุ่ม ซึ่งกลุ่มที่มีการเลือกที่จะสืบทอดอาชีพชาวนามากที่สุด คือ กลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไป ซึ่งอาจคาดการณ์ว่ามี เหตุผลหลายประการของช่วงอายุดังกล่าว เช่น ช่วงอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไปนั้น จัดเป็นกลุ่มของวัยทำงานที่คนในวัยนี้จะต้องมุ่งมั่นเรื่องของการทำมาหาเลี้ยงชีพ การให้ความสำคัญกับการหารายได้ และสร้างความมั่นคงให้กับชีวิตของตนเอง อีกทั้งบางรายอาจมีโอกาที่จะทำนาด้วย ตนเองมาบ้างแล้วจึงทำให้คนวัยดังกล่าวตัดสินใจที่จะสืบทอดอาชีพต่อบิดามารดามากกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับวัยที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี ที่บางส่วนอาจยังคงศึกษาเล่าเรียนและยังคงเป็นวัยรุ่น ที่เป้าหมายหรือความสนใจจะยังไม่มุ่งมั่นในเรื่องของการทำงานมากนัก จึงอาจส่งผลต่อการตัดสินใจต่อการสืบทอดอาชีพดังกล่าว

การศึกษาปัจจัยด้านระดับการศึกษา ผลการศึกษากับการเลือกที่จะสืบทอดอาชีพชาวนานั้น ถึงแม้ว่าผลจากการทดสอบความสัมพันธ์ด้านระดับการศึกษาที่เปรียบเทียบกันระหว่าง

กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกับกลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไป และกลุ่มหลังแรกมีสัดส่วนในการเลือกมากกว่านั้น แต่ผลการศึกษาที่ได้รับอาจแตกต่างข้อสมมติฐานที่วางไว้เบื้องต้น ที่ผู้ศึกษามีความเห็นว่าการศึกษาระดับการศึกษาและผลการศึกษาที่สูงขึ้นจะเป็นแรงดึงดูดและผลักดันให้กลุ่มตัวอย่างเลือกที่จะเข้าสู่การสืบทอดอาชีพชาวนามากขึ้น แต่จากการศึกษากลับให้ผลในทางตรงกันข้ามการแบ่งกลุ่มการศึกษาโดยการเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัย 2 กลุ่มทำให้พบว่า การศึกษาและระดับการศึกษาไม่ใช่แรงดึงดูดและผลักดันให้เกิดการเข้าสู่อาชีพดังกล่าว แต่ปัจจัยที่มีผลต่อแนวทางดังกล่าวกลับกลายเป็นปัจจัยด้านการเลี้ยงดู การขัดเกลาจากครอบครัว ที่มีผลและมีความสำคัญต่อทัศนคติและการตัดสินใจดังกล่าว ซึ่งจากกรณีศึกษานี้จะสามารถหยิบยกเป็นประเด็นที่แตกต่างกันของการเลี้ยงดูระหว่าง 2 ครอบครัว กล่าวคือ กรณีศึกษาที่ 1 ที่มีการปลูกฝังและหล่อหลอมให้บุตรหลานมีความคุ้นเคยและเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างนั้นได้รู้จัก และคุ้นเคย มีส่วนร่วมในการทำนาตั้งแต่ยังเล็ก ทำให้กลุ่มตัวอย่างนั้นเกิดการเรียนรู้และซึมซาบเอาความรู้สึกรักของความเป็นชาวนามาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำรงชีวิต ไม่จำเป็นว่าบุคคลเหล่านั้นจะมีความตั้งใจถึงขนาดจะต้องลาออกมาเพื่อทำนา แต่สิ่งที่ผู้ศึกษาสามารถรับรู้ได้ คือ ความรู้สึกที่สัมผัสได้จากการสื่อสารพูดคุย และสีหน้าท่าทาง ที่บ่งบอกให้รับรู้ได้ว่าจิตวิญญาณของความเป็นชาวนาได้ฝังเข้าไปในรากลึกของคนคนนั้นไปเรียบร้อยแล้ว ในขณะที่กรณีศึกษาที่ 2 ที่ผู้ศึกษามี การกล่าวถึงรายละเอียดที่ไม่มากนัก ทั้งนี้เนื่องจากโดยส่วนใหญ่แล้ว กลุ่มตัวอย่างในกรณีนี้ 2 มีข้อมูลของตนเองที่เกี่ยวข้องกับการทำนายน้อยมาก ถึงแม้ว่าเมื่อเยาว์วัยจะมีโอกาสในการช่วยเหลือบิดามารดาทำนาบ้าง แต่ก็เพียงช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น ซึ่งหลังจากที่กลุ่มตัวอย่างในกรณีนี้ 2 โตขึ้นก็แทบจะไม่มีโอกาสที่จะช่วยเหลือบิดามารดาในการทำนาเลย ความห่างไกลจากความคุ้นเคย กอปรกับข้อจำกัดด้านเวลาที่จะต้องเข้าศึกษาต่อในกรุงเทพฯ และความปรารถนาที่จะผลักดันให้ลูกมีโอกาสได้เรียนสูง ๆ เพื่อจะได้มีงานทำที่ดี ของบิดามารดา กลับกลายเป็นแรงผลักดันให้ลูกหลานชาวนาเหล่านี้ห่างไกลจากพื้นฐานและทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิม

สำหรับปัจจัยด้านขนาดพื้นที่ทำนา และการถือครองที่ดินกับการเลือกที่จะสืบทอดอาชีพชาวนานั้น พบว่า ขนาดพื้นที่ทำนามีผลต่อการเลือกที่จะสืบทอดอาชีพชาวนา ทั้งนี้ตามที่เคยได้กล่าวถึงในเรื่องดังกล่าวว่า ปัจจัยเรื่องที่ดินถือเป็นปัจจัยทุนอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญกับการทำนาเพาะปลูกข้าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งธาตุอาหารในดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ บวกกับระบบชลประทานที่ดี ทำให้พื้นที่ในตำบลบางภาษีเองเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมกับการปลูกข้าว และพืชผักหลาย ๆ ชนิด การปลูกข้าวในพื้นที่จำนวนน้อย ส่งผลให้ส่วนต่างของราคาข้าวที่ได้รับ

น้อยลงไปด้วย แต่หากปลูกข้าวหลายไร่ก็จะทำให้มีรายได้เหลือเก็บมากขึ้น เช่น ทำนา 10 ไร่ ได้ผลต่างหลังหักค่าใช้จ่ายคงเหลือประมาณ 8,000 บาท แต่หากทำนา 20 ไร่ หลังหักค่าใช้จ่ายคงเหลือประมาณ 16,000-18,000 บาท เป็นต้น ดังนั้นจึงมีคำถามว่าใครทำนาเยอะก็มีรายได้เยอะ ใครมีที่นายน้อยก็มีรายได้น้อย ดังนั้นจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้โดยแบ่งกลุ่มเพื่อศึกษาเปรียบเทียบ 2 กลุ่มพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีที่นาตั้งแต่ 20 ไร่ขึ้นไปเลือกที่จะสืบทอดอาชีพชาวนามากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีที่นาลดกว่า 20 ไร่

นอกจากนี้การถือครองที่ดินก็เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการสืบทอดอาชีพชาวนา เนื่องจากพบว่า ผู้ที่มีที่นาเป็นของตนเองมีสัดส่วนในการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนามากกว่าผู้ที่เช่าหรือผ่อนผันที่ดิน ทั้งนี้เนื่องจากอาจมีเหตุผลเรื่องของต้นทุนที่ผู้ที่มีที่ดินเป็นของตนเองนั้นจะมีต้นทุนในการลงทุนปลูกข้าวน้อยกว่า ผู้ที่ต้องอาศัยการเช่าและผ่อนผันที่ดิน อีกทั้งการถือครองที่ดินยังมีลักษณะของการเป็นมรดกตกทอด เป็นเสมือนพันธสัญญาที่เมื่อรับช่วงมรดกที่ดิน จึงถือเป็นการรับช่วงในการประกอบอาชีพควบคู่กันไปในคราวเดียวกัน

เหตุผลที่มีต่อการตัดสินใจเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา

หลังจากที่ได้รับข้อมูลด้านสถานการณ์และปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกสืบทอดอาชีพชาวนาแล้ว ได้ทำการศึกษาต่อถึงเหตุผลที่มีต่อการตัดสินใจสืบทอดอาชีพชาวนา พบว่าเหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างตัดสินใจใช้เพื่อตัดสินใจเลือกที่จะสืบทอดอาชีพชาวนาต่อบิดามารดามากที่สุด คือ การที่ลูกหลานชาวนาเองมีความรู้สึกที่อาชีพชาวนาเป็นงานที่อิสระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีอิสระในการใช้ชีวิตที่ไม่มีเกณฑ์กำหนด ไม่มีนายจ้าง-ลูกจ้าง แต่จะเป็นนายของตัวเอง นอกจากนี้เมื่อว่างเว้นจากการลงแล้ว ก็ยังคงเหลือเวลาสำหรับการทำกิจกรรมอื่น ๆ เช่น ปลูกผัก รับจ้าง กิจกรรมของลูกหลานชาวนาส่วนใหญ่ในช่วงว่างเว้นจากการทำนา เช่น บ้างก็เล่นสนุกเกอร์ บ้างก็นั่งคุยกันเป็นกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการทำนา ถ้ายังเป็นเยาวชนบ้างก็นั่งเล่นตามร้านขายของชำตามหมู่บ้าน เว้นแต่ช่วงไหนเป็นช่วงที่มีงานเทศกาลงานวัดต่าง ๆ หลังจากเสร็จจากนา ต่างก็ไปรวมตัวกันที่วัดในหมู่บ้าน

รองลงมา คือเหตุผลด้านทุนหรือการมีที่ดินเป็นของตนเอง อีกทั้งการมีความเห็นว่าอาชีพชาวนานั้นเป็นอาชีพที่มั่นคง สามารถทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้นได้ ควบคู่กับความคุ้นเคย และตระหนักเห็นว่าอาชีพชาวนานั้นเป็นอาชีพของบรรพบุรุษ จึงเป็นอาชีพที่จะต้องสืบทอด แต่ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกที่สืบทอดอาชีพชาวนาน้อยที่สุด คือ ปัจจัยด้านการศึกษา ทั้งระดับผล

การเรียน และสาขาวิชาเรียนที่ไม่ได้มีส่วนผลักดันและดึงดูดให้ลูกหลานชาวนามีความต้องการที่จะสืบทอดอาชีพชาวนา

นอกจากนี้เหตุผลที่มีผลต่อการตัดสินใจไม่เลือกสืบทอดอาชีพชาวนามากที่สุด คือ ความไม่ถนัดและไม่คุ้นเคยกับการทำนา รองลงมาคือมีความรู้สึกว่าการเป็นชาวนาเป็นอาชีพที่ลำบาก และได้รับผลตอบแทนที่ไม่คุ้มค่า อีกทั้งเป็นอาชีพที่ไม่ตรงกับสาขาวิชาที่ตนเรียนมา และต้องการที่จะทำงานในสายงานอื่นที่มีโอกาสที่จะก้าวหน้ามากกว่าการทำนา แต่ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจไม่เลือกที่จะสืบทอดอาชีพชาวนาน้อยที่สุดคือ เรื่องของรายได้ที่ไม่เพียงพอกับรายจ่ายในครอบครัว

นอกจากนี้ได้หยิบยกเอาปัจจัยที่มีทั้งปัจจัยด้านเพศ และปัจจัยด้านอายุมาศึกษาเปรียบเทียบกับเหตุผลที่ได้รับจากการศึกษาเพิ่มเติม พบว่า ทั้งผลการศึกษาปัจจัยด้านเพศ และอายุมีทิศทางของผลการศึกษาที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ ทั้งเพศชายและเพศหญิงให้เหตุผลที่ตัดสินใจเลือกสืบทอดอาชีพชาวนามากที่สุดคือ มีความเห็นว่าอาชีพชาวนานั้นเป็นอาชีพอิสระ รองลงมาคือ มีความเห็นว่าเป็นอาชีพที่มีความมั่นคง สามารถทำให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้ อีกทั้งมีความเห็นว่าอาชีพดังกล่าวเป็นอาชีพของบรรพบุรุษที่มีความจำเป็นที่จะต้องสืบทอด เช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี และอายุ 25 ปีขึ้นไป ที่ให้เหตุผลด้านความอิสระของอาชีพมากที่สุดรองลงมาคือ มีความเห็นว่าเป็นอาชีพที่มีความมั่นคง สามารถทำให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้ อีกทั้งมีความเห็นว่าอาชีพดังกล่าวเป็นอาชีพของบรรพบุรุษที่มีความจำเป็นที่จะต้องสืบทอดเช่นเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา “การสืบทอดอาชีพชาวนาในพื้นที่ ตำบลบางภาชี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” ผู้ศึกษาขอเสนอข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาอาชีพชาวนา

1. การส่งเสริมให้บิดามารดาของลูกหลานชาวนา ตระหนักเห็นความสำคัญของการสร้างความคุ้นเคย และการปลูกฝังเรื่องของการมีส่วนร่วมในการทำนา ซึ่งจากผลการศึกษาที่พบว่า เหตุผลหนึ่งที่มีผลทำให้ลูกหลานชาวนานั้นตัดสินใจเลือกที่จะสืบทอดอาชีพชาวนานั้น คือ ความคุ้นเคยกับอาชีพชาวนา ในขณะเดียวกันเหตุผลที่ทำให้ลูกหลานชาวนาตัดสินใจไม่เลือก

ที่จะสืบทอดอาชีพชาวนาคือเหตุผลเรื่องความไม่ถนัดและไม่คุ้นเคยเช่นเดียวกัน ซึ่งผู้ศึกษามีความเห็นว่สิ่งสำคัญของการสร้างและหล่อหลอมให้ลูกหลานชาวนาเป็นไปในทิศทางใดนั้น สิ่งสำคัญอยู่ที่สถาบันครอบครัว ในฐานะที่สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมแรกของกลุ่มตัวอย่าง และมีหน้าโดยตรงในการหล่อหลอม และขัดเกลาพฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิดให้เป็นไปตามบรรทัดฐานทางสังคม การได้รับการปลูกฝังเรื่องของชีวิตความเป็นอยู่ ค่านิยมของชุมชนที่ต่างห้อมล้อมด้วยสิ่งแวดล้อมของชาวนา และการทำนาให้ลูกหลานชาวนาเองได้เกิดความรู้สึกคุ้นเคยกับการทำนา เช่น การเปิดโอกาสให้ลูกหลานชาวนามีส่วนช่วยหว่านข้าว ใส่ปุ๋ย ตลอดจนสร้างทัศนคติที่ดี และเกิดความภาคภูมิใจในการเป็นชาวนา การทำนา และการเป็นลูกหลานชาวนา จะเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้การสืบทอดอาชีพชาวนาจะยังคงอยู่ต่อไปได้ และยังคงเหลือภาพของชาวนา อาชีพที่อยู่คู่กับคนไทยและสังคมไทยมาช้านาน

2. การส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้ และวิทยาการในการทำนาให้กับลูกหลานชาวนา และบุคคลภายนอกที่สนใจ จากผลการศึกษาที่เป็นผลที่สืบเนื่องจากข้อเสนอแนะข้างต้น พบว่าในการสืบทอดอาชีพชาวนานั้น ลูกหลานชาวนาโดยตรงจะเป็นผู้ที่มีโอกาสในการได้รับการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำนาได้ง่ายกว่าบุคคลอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ตามหากกระบวนการถ่ายทอดระหว่างบิดามารดา และลูกหลานชาวนาเองไม่เกิดขึ้น ก็ส่งผลให้ลูกหลานชาวนาเองไม่มีความรู้ และไม่สามารถที่จะทำนาได้ ผลสุดท้ายกลับกลายเป็นข้อจำกัดที่ส่งผลให้ลูกหลานชาวนาเหล่านี้ไม่เลือกที่จะสืบทอดอาชีพชาวนาต่อบิดามารดาของตน เช่นเดียวกับผลการศึกษาที่ให้เหตุผลของความไม่ถนัด และไม่คุ้นเคยกับอาชีพกับอาชีพเป็นเหตุผลสำคัญ ดังนั้นเพื่อให้การสืบทอดอาชีพ ชาวนายังคงอยู่ต่อไป วิธีการหนึ่งที่สำคัญ คือ จะต้องส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดความรู้ดังกล่าว ไปยังลูกหลานชาวนา โดยเริ่มต้นจากบิดามารดาของลูกหลานชาวนาเอง ในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกที่มีความสนใจที่จะทำนาได้มีโอกาสเรียนรู้จะฝึกฝนอาชีพ ในขณะเดียวกันควรสนับสนุน และพัฒนากระบวนการถ่ายทอดให้เกิดประสิทธิภาพ หรืออาจมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อใช้ในการแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการทำนา ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีการรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างไม่เป็นทางการของชาวนาในชุมชนบ้างแล้วก็ตาม จากการ ศึกษาผู้ศึกษาเคยได้พบว่า มีการตั้งโรงเรียนชาวนาเพื่อเป็นที่แลกเปลี่ยนความรู้ และเรียนรู้วิธีการทำนาที่ถูกต้อง แต่ยังคงเป็นเพียงเฉพาะกลุ่มเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามน่าจะเป็นเวทีที่ดีที่จะส่งเสริมให้ชาวนาเองได้มีการฝึกและพัฒนาทักษะการทำนา และการถ่ายทอดความรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

1. ในการศึกษาครั้งนี้มีข้อจำกัดในการศึกษาคือเป็นเพียงการศึกษาสถานการณ์ และปัจจัยและเหตุผลส่วนบุคคลของลูกหลานชาวนา ที่มีผลการตัดสินใจสืบทอดอาชีพชาวนา เท่านั้น ไม่ได้ศึกษาครอบคลุมถึงนโยบายหรือสวัสดิการภาครัฐ ที่อาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจสืบทอดอาชีพดังกล่าวได้เช่นกัน ซึ่งหากการศึกษาในครั้งต่อไปได้มีการผนวกเอาปัจจัยเหล่านี้เพื่อใช้ในการศึกษา อาจจะทำให้มองเห็นมิติของการสืบทอดอาชีพชาวนาในมุมมองที่กว้าง และชัดเจนมากขึ้น

2. ในการศึกษาครั้งนี้ อาจเป็นเพียงการศึกษาเฉพาะกลุ่ม เฉพาะพื้นที่ ซึ่งเห็นสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษากลุ่มตัวอย่างในพื้นที่อื่น ซึ่งอาจมีมิติปัจจัยที่เหมือนและแตกต่างกัน